

erkölcsi integritásának megingatásában a férfinek akár az előzetes házassági ígéret folytán, akár a függő helyzet kihasználása útján szerepe is volt, úgy ez a körülmény nem adhat még a nőnek menlevelet a tekintetben, hogy erkölcsi életének további irányításánál figyelmen kívül hagyja, hogy az *ágyasság* még ha annak kiinduló pontja egyébként jogvédelmet igénylő magánjogi csábítás is volt, a közfelfogás szerint is kizárja annak lehetőségét, hogy erkölcsi kártérítést igényelhessen, ha csak nem forognak fenn a fent érintett bírói döntés előfeltételei.

Megjegyzi még dr. Beck azt a körülményt is, hogy: „a nő szempontjából az erkölcsi kárigény a nőnek juttatott elégtétel az általa szenvedett erkölcsi sérelemért. Ez az erkölcsi kárigény pedig nem a jövőbeli életmód kifogástalanságáért kilátásba helyezett jutalom, hanem a multban elszenvedett sérelem anyagiakban nyújtott helyreépítése.”

Ezzel szemben azonban figyelembe veendő még az, hogy a csábítási pereknél nem emelhető egy éles válaszfal a nőnek a csábítás időpontja és azt követő időben tanúsított erkölcsi magatartása között, mert a bírói döntésnél figyelembe veendők mindazok a körülmények, melyek ép a döntés időpontjában megállapíthatók.

A kir. Kuria jogegységi határozata az életbiztosítási folytatólagos díjak tárgyában.

Irta: *Dr. Kutasi Elemér* ügyvéd.

Az 1927. évi X. t.-c. nagy újítása a K. T.-ben a biztosítási díjra nézve fennálló intézkedésekkel szemben abban áll, hogy míg a K. T.-ben foglalt szabályozás szerint a biztosítási szerződés hatálya — úgy a kárbiztosítási ágazatban, mint az életbiztosítási ágazatban — a folytatólagos díjnak nemfizetése által automatikusan megszűnt, addig az 1927. évi X. t.-c. 5. §-a kötelezővé tette a biztosító társaságok részére a félnek a díjfizetésre való felszólítását és kimondotta, hogy a biztosítási szerződés a díjnemfizetés következtében csak az esetben szüntethető meg, ha a biztosító a szerződő felet a folytatólagos biztosítási díj fizetésére legalább 30 napi utólagos teljesítési határidő kifizetésével felszólította és ez a határidő eredménytelenül telt el.

Az 1927. évi X. t.-c.-nek ez az intézkedése teljesen világos és egyértelmű a kárbiztosításokat illetően. Nem ily világos azonban az életbiztosítás tekintetében. Az életbiztosításnál az 1927. évi X. t.-c. csak az első időszak díja, valamint a „mindenkori esedékességre külön-külön írásban kötelezett” díj tekintetében adja meg a biztosítónak a perlés jogát. A törvény 9. §-a ehhez képest utolsó bekezdésében az 5. §-nak a kötelező felszólítást

tartalmazó intézkedéseit kiterjeszti az életbiztosítás *most említett* díjaira. Teljesen világos lett volna a helyzet és pedig oly értelemben, hogy a külön kötelezővel meg *nem* erősített folytatólagos díjakra az 5. §-ban foglalt felszólítási kötelezettség nem terjed ki, ha a törvény itt pontot tett volna. Amde a törvény 10. §-a, amely arról intézkedik, miképen szűnik meg az életbiztosítás felmondás útján, azt a rendelkezést tartalmazza, hogy „a szerződést felmondottnak kell tekinteni, ha a szerződő fél (biztosított) az első biztosítási időszakot követő valamely időszak díját a biztosítótól kitűzött utólagos határidő (5. §. 1. bekezdés) elteltéig meg nem fizeti”. A törvény itt már nem beszél az „esedékességre külön kötelezett” díjról, hanem általánosságban az életbiztosítás folytatólagos díjairól szól, amiből azt a következtetést lehet esetleg levonni, hogy a felszólítási kötelezettség azokra a díjakra is kiterjed, amelyek a törvény szerint nem perelhetők.

A törvény e homályossága az 1927. évi X. t.-c. életbelépte óta eltelt egy évtized alatt arra a következményre vezetett, hogy a biztosítási jognak e rendkívül fontos kérdésében a legellentétebb joggyakorlat alakult ki. A kir. Kúria kb. 6 év óta következetesen azt az álláspontot foglalta el, hogy az életbiztosítás folytatólagos díjaira (kivéve a „külön kötelezett” díjat) az 5. §-ban foglalt felszólítási kötelezettség *nem* terjed ki, hogy tehát a 10. §-nak fentebb idézett 3. bekezdése értelemszerűleg — de szerkezetileg is — csakis a „külön kötelezett” díjakra vonatkozik, hivatkozva arra is, hogy mincs belső jogosultsága annak, hogy a biztosító köteles legyen a felet oly díj fizetésére felszólítani, amely peres úton nem érvényesíthető és a kockázatot az utólagos teljesítési határidő alatt viselni akkor, amikor ennek a kockázatviselésnek ellenértékét a féllel szemben bíróilag nem érvényesítheti.

Ezzel szemben az alsóbíróságok, támaszkodva egyrészt a 10. §. ut. bekezdésének szövegére, mely nem disztinolvál külön kötelezett és külön nem kötelezett díj közt, támaszkodva továbbá az 1927. évi X. t.-c. egész rendszerére és főként arra, hogy nem felel meg a méltányosság követelményének az, hogy az életbiztosítási szerződés minden előzetes figyelmeztetés nélkül megsűnhessék csak azért, mert a fél *pontosan napra* nem fizette a díjat, az ellenkező álláspontot foglalták el és az életbiztosítást csak az esetben tekintették megszüntnek, ha a fél a biztosító részéről történt előzetes felszólítás ellenére nem fizette meg a díjat.

E kérdésnek nemcsak teoretikus, de igen nagy gyakorlati jelentősége lévén, a kir. Kúria elnöke a vitás jogkérdést jogegységi döntés alá terjesztette. A jogegységi tanács f. é. április hó 28-án tartott ülésében a kérdést a következőképp döntötte el:

„Ha az első biztosítási időszakot követő valamely időszakra járó életbiztosítási díj fizetésére a szerződő fél magát az esedékességre külön írásban nem kötelezte és a díjfizetést elmulasztja, az életbiztosítási szerződés az esedékesség napjának elteltével már egyedül a nemfizetés okából hatályát veszti, s ennek a hatályvesztésnek előidézéséhez nem szükséges, hogy a biztosító a szerződő felet az 1927. X. t.-c. 5. §-ának első bekezdése értelmében a díjfizetésre felhívja és utólagos teljesítési határidőt adjon.

Annak elbírálásánál azonban, hogy a díjfizetésnél mulasztás történt-e, mindazokat a körülményeket figyelembe kell venni, melyek az általános szabályok szerint a teljesítésben való késedelem következményei alól mentesítenek.”

A döntvény indokolását részleteiben még nem ismerjük, annak csupán egyes elvi kijelentéseit volt eddig alkalmunk megismerni, de magából a döntvényből, valamint az indokolásnak főbb kijelentéseiből megállapíthatjuk azt, hogy a Kúria döntvényében igyekezett a két szembenálló álláspontot egymással összeegyeztetni és a köztük fenforgó ellentétet a két felfogásnak synthesise útján elosztatni.

A kir. Kúria — mint a döntvény szövegéből látjuk — fenntartja azt az elvi álláspontját, hogy tekintettel arra, miszerint a biztosító az életbiztosítási folytatólagos díját (a külön kötelezett díjak esetét nem tekintve) nem perelheti, nem is kötelezhető arra, hogy e bíróilag nem érvényesíthető díjak tekintetében jogselekményeket teljesítsen, tehát ajánlott felszólító leveleket küldjön, sőt a kockázatot is bizonyos időn át esetleg minden ellenérték nélkül viselje. Hogy azonban ennek az álláspontnak szigorúságát a felekkel szemben a kir. Kúria enyhítse, egyúttal kimondja, hogy díjfizetésnek az esedékesség napján való egyszerű nemteljesítése még egymagában nem eredményezi a biztosítási szerződés megszűnését; hogy ez a súlyos jogkövetkezmény beálljon, ehhez szükséges az, hogy a szerződő fél terhére beszámítható késedelem forogjon fenn. „Önként értetődik” — mondja az indokolásban a kir. Kúria — „hogy az életbiztosítási szerződés megszűnése nem az esedékesség idején való nemfizetés egyszerű tényéhez, hanem az adós terhére beszámítható késedelem fenforgásához fűződik, tehát az a körülmény, hogy a díjfizetés az esedékesség idejében meg nem történt, nem vonja maga után a szerződésnek ebben az időpontban való megszűnését akkor, ha bármely oly körülmény forog fenn, mely a szerződő felet a teljesítésben való késedelem következményei alól az általános szabályok szerint mentesíti (erőhatalom, vétlen baleset, díjfizetésénél követett gyakorlat).”

A döntvény indokolásának fenti szavaiból azt látjuk tehát, hogy a kir. Kúria — elvi álláspontjának fenntartása mellett is

— a biztosított felekkel szemben igen liberális álláspontra helyezkedett. Azok a korlátozások, amelyeket a jogegységi döntvény 2. bekezdésében tartalmaz, a bírói kogníciónak igen tág teret engednek. Másrészt a biztosító intézetek részére is azt az előnyt jelenti a döntvény, hogy nem lévén kötelező a felszólítás, megkíméltetnek attól a hatalmas adminisztratív munkától és költségtől, amely együtt jár azzal, ha a még oly kis összegű díjak vagy díjrészeket fizetésére is a felet ajánlott levél útján fel kell szólítani. (Különösen az ú. n. népbiztosításoknál, melyeknél a szerződő havi 1-2 pengő díjat fizet, az ily kötelező ajánlott levélbeli felszólítások egészen indokolatlan megterhelést jelentenek.)

A kir. Kúria döntését ezek szerint úgy a biztosított felek, mint a biztosító társaságok megnyugvással fogadhatják. Az a megfontolás, hogy a kötelező felszólítás teljesen illogikus olyan esetben, amidőn a biztosító a felszólított díjat nem perelheti, teljes mértékben helytálló. De az elvi állásponthez fűzött korlátozásokat is csak helyeselni lehet. A biztosítási ügylet nem a jus strictum, hanem a jus aequum területére tartozik. Ha a társaság p. o. éveken át pénzbeszedője által szedte be a díjat a félnél, akkor a méltányosság követelményeinek nem felel meg az, ha a biztosító társaság minden előzetes értesítés mellőzéseivel térhetne el ettől a gyakorlattól és megszűntnek tekinthetne egy életbiztosítást csak azért, mert a fél nem fizetett napra pontosan, hanem — bízva az eddigi gyakorlatban — várta a pénzbeszedő megjelenését. Helyesen utal tehát a kir. Kúria az általános elv kimondásával kapcsolatban azokra a korlátozásokra, amelyek a gyakorlatban az általános elv szigorú alkalmazását a méltányosság követelményeinek megfelelően enyhítik.

Kétségtelen, hogy — mint minden olyan esetben, ahol a jog a bíró egyéni mérlegelésének tág teret enged — a döntvénynek fentidézett korlátozó rendelkezései számos újabb jogvitának válhatnak forrásává. Hogy fennállnak-e adott esetben oly körülmények, amelyek a felet a késedelem alól mentesítik, vagy sem, nyilván sok esetben vitás lesz, mert hiszen mindezt a döntvény értelmében a bíró nem valami fix norma alapján, hanem az eset egyéni körülményei szerint ítéli meg, amelyek sokszor különböző magyarázatot engednek. Igen sok esetben a bizonyítás körül is nehézségek lesznek, mert p. o. a pénzbeszedő megjelenése és a díjnyugta bemutatása nem bizonyítható oly könnyen, mint egy váltó bemutatása.

Ezekkel a gyakorlati nehézségekkel tehát mindenesetre számolnunk kell, azonban ezek nézetünk szerint az adott törvényes helyzetben nem voltak elkerülhetők. A kérdésnek minden tekintetben megnyugtató rendezése csak akkor lett volna lehet-

séges, ha a magyar törvényhozás 1927-ben a biztosítási novella megalkotása alkalmával nem az osztrák, hanem a schweizi és a német biztosítási törvény rendszerét fogadta volna el, amely szerint az életbiztosítás legközelebbi folytatólagos díja is perelhető, abban az esetben, ha a fél a biztosítási szerződést a biztosítási időszak végére nem mondja fel. Ily rendezés mellett azután megáll a felszólítási kötelezettség (mely az ú. n. népbiztosítási ágazatban az új svéd törvény rendszerének megfelelően korlátozható), mert ha a társaságnak joga van a díjat perelni, akkor joggal lehet tőle a felszólítást is követelni. Viszont a fél a folytatólagos díj perelhetősége dacára sincs akarata ellen kötelezve a biztosítás fentartására, mert bármely évfordulóra élhet a felmondás jogával. Minthogy a magyar törvényhozás 1927-ben, sajnos, elmulasztotta az alkalmat a kérdés ilyenén való egyszerű és minden irányban megnyugtató rendezésére, azt kell mondanunk, hogy a kir. Kúria legújabb jogegységi határozatában bölcsen megtalálta azt a megoldást, amely az adott törvényes helyzetben úgy a jogászi, mint a gyakorlati követelményeknek, különösen pedig a méltányosság követelményeinek a legjobban megfelel.

Csalárd megtévesztés, fenyegetés, erőszak.

Irta: Dr. Zajtay Imre, törvénytudományi joggyakornok.

A jogügylet érvényességének egyik kelléke a jogügyleti akarat valósága. Azon okok közül, amelyek a jogügyleti akarat valóságát megszüntetik és így a jogügylet érvényességének akadályát képezik, a következőkben hármat fogunk tárgyalni: a csalárd megtévesztést, a fenyegetést és az erőszakot.

A csalárd megtévesztés — a római jog „dolus malus”-a — akkor képezi a jogügylet érvényességének akadályát, ha „a szerződés tárgyának lényeges tulajdonságára, vagy az akaratelhatározás alapjául szolgáló más lényeges körülményre vonatkozik”.¹⁾

A fenyegetés akkor teszi hibássá a jogügyleti akaratot, „ha jogellenes és ha alkalmas arra, hogy a másik félben alapos félelmet keltsen valamely bekövetkező — akár anyagi, akár erkölcsi — hátrány iránt”.²⁾

Az erőszakot végül úgy szokás meghatározni, hogy azt a fenyegetéssel állítják szembe: „A fenyegetést lelki kényszernek is szokás nevezni (vis compulsiva). Emellett azonban vigyázni kell, hogy ezt az ú. n. lelki kényszert össze ne tévesszük a testi kényszerrel (vis absoluta, pl. valakinek a kezét megfogják és úgy írja más az ő kezével a nyilatkozatot). Testi kényszer esetében általában véve nincsen nyilatkozat, csak annak

¹⁾ Szladits: Vázlat. I. 1933. 148. old.

²⁾ U. o.